

Innehållsförteckning

	Sida
Sammanfattning	2
Bakgrund och syfte	3
Budget- och skuldrådgivningsärenden i Stockholms stad 2003	4
Jämförelse mellan budget- och skuldrådgivningen i Stockholms stad och Konsumentverkets ärendestatistik för landet.....	14
Jämförelse mellan budget- och skuldrådgivningen i olika stadsdelar samt Enheten för Hemlösa	15
Reflektioner	16

Adresser och referenser: sid. 17

Bilaga:

1. HEPSTAT Rapport 1-5, statistik för budget- och skuldrådgivning
i Stockholms stad år 2003

Sammanfattning

KOMMUNAL BUDGET- OCH SKULDRÅDGIVNING

I augusti lades skuldsaneringsutredningens betänkande SOU 2004:81 ”*Ett steg mot ett enklare och snabbare skuldsaneringsförfarande*” fram.

I betänkandet föreslås bland annat att den kommunala budget- och skuldrådgivningen skall få en innehållsmässigt tyngre roll både med att ge budget- och skuldrådgivning till skuldsatta personer i allmänhet och i skuldsaneringsprocessen.

Ny föreslagen lydelse av den första paragrafen (1§) i skuldsaneringslagen är: ”...*Kommunen skall ge budget- och skuldrådgivning till skuldsatta personer samt lämna råd och stöd under en skuldsanering. Konsumentverket skall samordna den budget- och skuldrådgivning som kommunerna skall svara för.*”

Skuldsaneringsutredningens förslag skall nu ut på remiss och eventuella lagändringar förväntas inte kunna träda i kraft förrän år 2007. Fortfarande är det den nuvarande lagstiftningen som kommer att gälla ett par år framöver.

I Stockholms stad är arbetet organiserat så att ansvaret för budget- och skuldrådgivningen ligger på respektive stadsdelsförvaltning samt att det finns en central specialistfunktion, Skuldrådgivningskonsulterna, placerad inom socialtjänstförvaltningen. Stadsdelsförvaltningarna har möjlighet att abonnera på Skuldrådgivningskonsulternas tjänster. Uppgiften är att stödja budget- och skuldrådgivarna med samordning, information, utbildning, handledning och metodutveckling.

DEN TYPISKE RÅDSÖKANDE

Statistiken för budget- och skuldrådgivningsärenden i Stockholm stad år 2003 visar en bild av en rådeökande som är samstämmig med Konsumentverkets statistik för ärenden i landet. Den är också samstämmig med tidigare års ärendestatistik.

Den typiske rådeökande är en medelålders ensamstående person, lika ofta man som kvinna. Skuldbördan är stor. För år 2003 var skuldsumman för en rådeökande i Stockholms stad i medeltal drygt 600 000 kronor. Inkomsten är låg och ger ett mycket litet eller snarast inget betalningsutrymme alls för skulder. Inkomsten består ofta av en låg pension eller sjukersättning.

KNAPPA RESURSER FÖR BUDGET- OCH SKULDRÅDGIVNINGEN I STOCKHOLM

Den kommunala budget- och skuldrådgivningen har utvecklats under många år och budget- och skuldrådgivare är numera en etablerad yrkestitel. Budget- och skuldrådgivningen ses ofta som en viktig del i ett rehabiliterande socialt arbete.

De resurser som stadsdelsförvaltningarna satsar på budget- och skuldrådgivningen är knappa i förhållande till efterfrågan. För närvarande står mellan 500-600 person i kö till budget- och skuldrådgivningen i Stockholm. I varje stadsdelsförvaltning finns oftast *en* budget- och skuldrådgivare oavsett befolkningsmängd och struktur. Väntetiden för att få komma till en rådgivare varierar mycket mellan stadsdelarna. Väntetiden för att få komma till en rådgivare i Stockholms stad är i medeltal 2,5 månader. Motsvarande medelvärde för kommunerna i landet är 2-4 veckor.

Bakgrund och syfte

BUDGET- OCH SKULDRÅDGIVNING

Stockholms stad har erbjudit budgetrådgivning till sina medborgare under många år. Mot slutet av 1980-talet övergick budgetrådgivningen från främst förebyggande åtgärder till huvudsakligen hjälp åt akut skuldsatta personer.

När skuldsaneringslagen trädde i kraft 1994 fastslogs i dess första paragraf att *”... Kommunen skall inom ramen för socialtjänsten eller på annat sätt ge råd och anvisningar till skuldsatta personer”*.

Målsättningen är att så många skuldsatta som möjligt på egen hand skall försöka nå upp-
görelser med sina fordringsägare utan att behöva ansöka om skuldsanering. Kommunen är skyldig att hjälpa den skuldsatte med råd och anvisningar om denne begär det.

I augusti lades skuldsaneringsutredningens betänkande SOU 2004:81 *”Ett steg mot ett enklare och snabbare skuldsaneringsförfarande”* fram. Utredningens uppdrag var att utvärdera och göra en översyn över i första hand förfarandet i skuldsaneringsärenden. Översynen föranleddes av att kritik riktats mot systemet i främst två avseenden. Det har ansetts dels att handläggningen av skuldsaneringsärenden tar för lång tid, dels att rollfördelningen mellan kommunerna och kronofogdemyndigheterna är oklar.

I skuldsaneringsutredningens betänkande föreslås bland annat att den kommunala budget- och skuldrådgivningen skall få en innehållsmässigt tyngre roll både med att ge budget- och skuldrådgivning till skuldsatta personer i allmänhet och i skuldsaneringsprocessen.

Ny föreslagen lydelse av den första paragrafen (1§) i skuldsaneringslagen är:

”...Kommunen skall ge budget- och skuldrådgivning till skuldsatta personer samt lämna råd och stöd under en skuldsanering. Konsumentverket skall samordna den budget- och skuldrådgivning som kommunerna skall svara för.”

Skuldsaneringsutredningens förslag skall nu ut på remiss och eventuella lagändringar förväntas inte kunna träda i kraft förrän år 2007. Fortfarande är det den nuvarande lagstiftningen som kommer att gälla ett par år framöver.

I Stockholms stad är det varje stadsdelsförvaltning som har ansvar för budget- och skuldrådgivningen. Sammanlagt arbetar för närvarande 17 personer i staden hel- eller deltid med att ge budget- och skuldrådgivning till enskilda medborgare. Det har skett en minskning av personalstyrkan det senaste året. I september 2003 var det 23 personer som arbetade som budget- och skuldrådgivare i Stockholms stad.

Utöver budget- och skuldrådgivarna i stadsdelsförvaltningarna finns Skuldrådgivningskonsulterna som en central specialistfunktion, placerad inom socialtjänstförvaltningen. Uppgiften är att stödja budget- och skuldrådgivarna med samordning, information, utbildning, handledning och metodutveckling. Även annan personal i stadsdelarna kan ta del av information och utbildning i budget- och skuldrådgivningsfrågor.

Verksamheten är intäktsfinansierad. Stadsdelsförvaltningarna kan på årsbasis abonnera på Skuldrådgivningskonsulternas tjänster. För år 2004 kostade ett abonnemang 58 000 kronor per år och stadsdel. För år 2004 abonnerade 13 stadsdelsförvaltningar samt Enheten för Hemlösa, socialtjänstförvaltningen, på Skuldrådgivningskonsulternas tjänster.

ÄRENDESTATISTIK

En av samordningsfunktionerna som skuldrådgivningskonsulterna har åtagit sig är att sammanställa en årlig statistik över stadens budget- och skuldrådgivningsärenden. Denna ärendestatistik har förts i Stockholms stad sedan 1996.

Från och med statistikrapporteringen för år 2001 använder budget- och skuldrådgivarna i Stockholms stad Konsumentverkets statistikprogram, som har den fördelen att det ges möjlighet att göra jämförelser med andra kommuner i Sverige och också med statistik från Skatteverket gällande kronofogdemyndigheternas skuldsaneringsenheter. Den samlade statistiken för Stockholms stad rapporteras in till Konsumentverket och är med i Konsumentverkets statistik för budget- och skuldrådgivningsärenden i landet.

Genom samarbete har Konsumentverkets och Skatteverkets statistikföringssystem till viss del samordnats. Dåvarande Riksskatteverket tog hösten 2001 initiativ till ett gemensamt utvecklingsprojekt med syfte att utvärdera och förbättra skuldsaneringsprocessen. (PM 2003:26 ”*En samlad uppföljning av skuldsaneringsprocessen*”, Konsumentverket/KO)

SYFTE

Ett syfte med vår statistik för Stockholms stad är att kunna visa omfattningen av rådsökande till budget- och skuldrådgivningen och innebörden av kommunens arbete med budget- och skuldrådgivning.

Vi har också önskat få fram hur de rådsökande ”ser ut”, d.v.s. ålder, familjesituation, typ av ekonomiska problem mm.

Ytterligare ett syfte med statistiken är naturligtvis att kunna dra slutsatser om hur arbetet med budget- och skuldrådgivning skall utformas och utvecklas för att vara det bästa stödet till de rådsökande.

Budget- och skuldrådgivningsärenden i Stockholms stad 2003.

Statistiken bygger på uppgifter om aktuella ärenden under år 2003, från 13 av Stockholms stads 18 stadsdelar samt från Enheten för Hemlösa, socialtjänstförvaltningen. (Bromma, Hägersten, Hässelby-Vällingby, Kista och Älvsjö är de stadsdelar som inte är med i statistiken för år 2003.)

Statistiken omfattar 1 401 ärenden, aktuella under år 2003.

Observera att det antal ärenden (1 401) som är med i statistiken inte är det samma som totalt antal rådsökande i Stockholms stad. Alla stadsdelar har inte lämnat statistik och några har lämnat enbart för del av året. Orsaker till att detta är bland annat hög arbetsbelastning, sjukskrivningar och vakanser.

Totalt, med samtliga stadsdelar medtagna, beräknas drygt 2 000 radsökande hushåll ha besökt budget- och skuldrådgivningen i Stockholms stad under år 2003. Det är samma antal radsökande som de senaste åren. Det kan troligen inte bli fler aktuella ärenden per år med den personalstyrka som finns för närvarande. Det finns en gräns på hur många ärenden en budget- och skuldrådgivare kan ta emot per år. Gränsen ligger enligt vår bedömning på drygt 100 ärenden per år och heltid. Antal radsökande under året återspeglar alltså inte efterfrågan på budget- och skuldrådgivning, som i stället visar sig i kötiden till rådgivning. För närvarande står mellan 500-600 personer i kö till budget- och skuldrådgivningen i Stockholms stad.

KÖTID

Väntetiden för att få komma till en budget- och skuldrådgivare var år 2003 i medeltal för Stockholms stad 2,5 månader.

Kötiden varierade dock mellan de olika stadsdelarna i Stockholms stad från drygt tre veckors väntetid till nästan ett års väntetid. Enligt Skuldsaneringsutredningen (sid. 158) visar den senaste statistiken för kommunerna i landet, att väntetiden för att få komma till en kommunal budget- och skuldrådgivare i medeltal var 2-4 veckor.

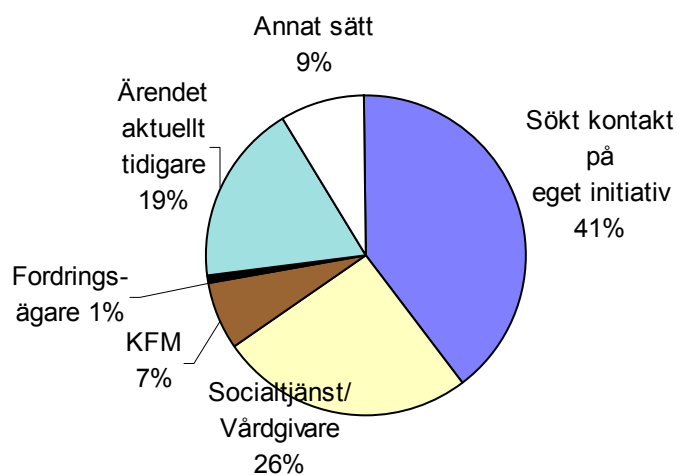
Denna jämförelse med landet visar att Stockholms stads stads bemanning för budget- och skuldrådgivning är klart mindre än medeltalet i landet.

Det är också en stor skillnad mellan olika stadsdelar i Stockholms stad i vilken grad invånarna har tillgång till budget- och skuldrådgivning. Anledningen till detta är att de flesta stadsdelar för närvarande har *en* budget- och skuldrådgivare, oavsett befolkningsstruktur och invånarantal.

HUR DE SÖKANDE FICK KONTAKT

De sökande fick kontakt med den kommunala budget- och skuldrådgivningen framför allt på eget initiativ och genom socialtjänsten.

En så stor del som 19% hade också varit aktuella tidigare och sökt sig tillbaka till rådgivningen.

HANDLÄGGNINGSTID

Uppskattad tidsåtgång för avslutade ärenden var 6 timmar (medianvärde) och antal besök per ärende 2 (median). Då är även alla korta informationsärenden med.

För de ärenden som ledde fram till en frivillig s.k. helhetslösning var antalet timmar 15 och antal besök 4. För de ärenden som ledde fram till en ansökan om skuldsanering var tidsåtgången 18,5 timmar respektive 5 besök.

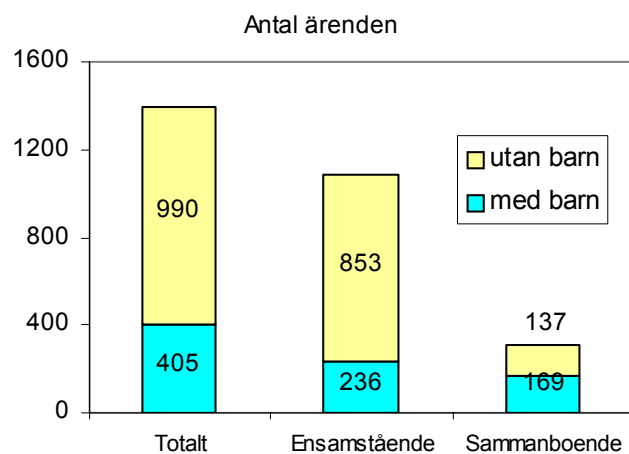
Skillnader i handläggningstid mellan enskilda ärenden varierade dock mycket. Vissa ärenden kräver av olika orsaker en mycket lång handläggningstid och handläggningen måste vara individanpassad.

De allra flesta (81%) av ärendena klarades av med 4 besök eller färre, men det fanns också en stor grupp ärenden (11%) som krävde 7 besök eller fler.

HUSHÅLL

78% av dem som sökte rådgivning var ensamstående och 22% var gifta eller sammanboende.

Av de ensamstående hade 17% hemmavarande barn. I stort sett samtliga av de ensamstående med barn var kvinnor (15%).

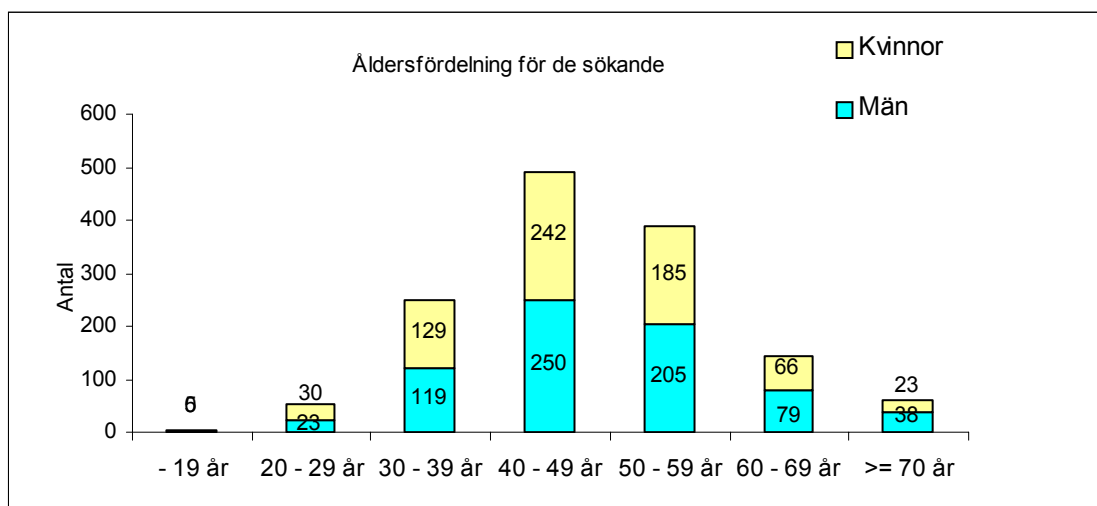

Under alla år vi fört statistik har andelen ensamhushåll varit det dominerande och många av dessa hushåll har bestått av ensamstående mammor med barn. Under senaste året har flera utredningar uppmärksammat barnens situation i ekonomiskt utsatta hushåll, till exempel ”*Ekonomiskt utsatta barn*” Ds 2004:41, Socialdepartementet och ”*Nödvändighetens pris. Konsumtion och knapphet bland barnfamiljer*” Torbjörn Hjort, Lunds universitet.

Sökande med underhållsskyldighet för ej hemmavarande barn var 18%. Av de underhållsskyldiga var de flesta män. Även dessa mäns ekonomiska situation har uppmärksamats, bland annat genom underhållsstödsutredningen, SOU 2003:42 ”*Ett reformerat underhållsstöd*”.

ÅLDER, KÖN

Det var ungefär lika många kvinnor (51%) som män (49%) som sökte budget- och skuldrådgivning år 2003. Under de år som vi har fört statistik har denna fördelning varit i stort sett lika. Det är också samma fördelning mellan män och kvinnor bland de som får skuldsanering enligt lag.

Den vanligaste åldersgruppen bland de rådsökande var 40-49 år. Endast 4% var under 30 år och 4% över 70 år. Åldersfördelningen har också varit i stort sett densamma år från år. De senaste åren har man dock kunnat se en förskjutning upp till åldersgruppen 50-59 år. Detta kan vara ett tecken att det är den generation som råkade utföra lågkonjunkturen under början på 1990-talet, som fortfarande dras med skuldsättning från den tiden.

BOENDEFORM

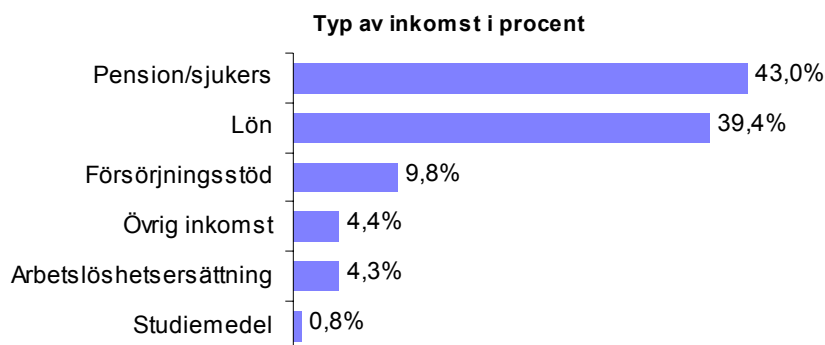
76% bodde i hyresrätt och endast 3% ägde sin bostad, i form av bostadsrätt eller villa/radhus. Så många som 21% hade annat boende, det vill säga saknade eget förstahandskontrakt på bostaden.

INKOMST

Inkomstuppgifterna bygger på uppgifter vid rådgivningens början och visar alltså hur de sökandes ekonomi såg ut då de sökte budget- och skuldrådgivning. En rådsökande kan ha haft flera inkomster samtidigt, t. ex. deltid pension och deltid arbete.

En stor andel av de rådsökande hade pension eller sjukersättning (43%). Det var 85% av samtliga rådsökande som var under 60 år. Detta innebär att de flesta i inkomstgruppen pension/sjukersättning alltså hade inkomst av sjukersättning. Flera undersökningar har visat på att skuldsatta är en grupp med stort ohälsotal. Att leva under ekonomisk stress är efter år tår på hälsan. En annan anledning till att det är så många med sjukersättning bland de rådsökande, är att ekonomin försämras vid sjukdom. Det går kanske inte längre att klara alla utgifter och lån. En stor grupp av de rådsökande med sjukersättning har psykiska problem, vilket ställer speciella krav på budget- och skuldrådgivningen.

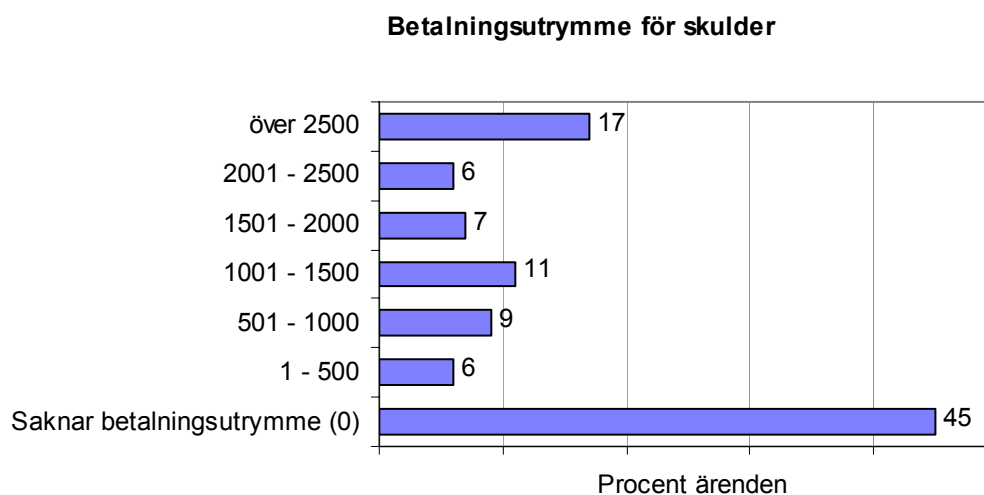
Anmärkningsvärt är att i statistiken för år 2003 var det första gången som gruppen med pension/sjukersättning var större än gruppen som fått sin huvudsakliga inkomst av lön (39%).

Inkomsterna var genomgående låga, medelinkomsten var t.ex. 13 600 kronor brutto/månad. Endast 6% av de aktuella ärendena år 2003 hade inkomster över 20 000 kr brutto/månad.

BETALNINGSPUTRYMME

Med *betalningsutrymme* menas den summa som den skuldsatte (gäldenären) har möjlighet att varje månad fördela på samtliga sina skulder efter att ha fått förbehålla sig nödvändiga utgifter för hyra och uppehälle. Detta så kallade förbehållsbelopp ("existensminimum") bestäms årligen av Skatteverket. Betalningsutrymmet motsvarar den summa som Kronofogdemyndigheten (KFM) skulle kunna mäta ut från inkomsten.

Det var 45% av de rådsökande som helt saknade betalningsutrymme, det vill säga Kronofogdemyndigheten skulle inte ha rätt att utmäta någonting alls från deras inkomster.

Gruppen som helt saknar betalningsutrymme har ökat de två senaste åren. Enligt statistiken för år 2001 var det 38% som saknade betalningsutrymme och år 2002 var det 48%.

Det fanns samtidigt enligt statistiken för år 2003 en relativt stor grupp (23%) av de skuldsatta, som hade ett betalningsutrymme som översteg 2000 kr per månad.

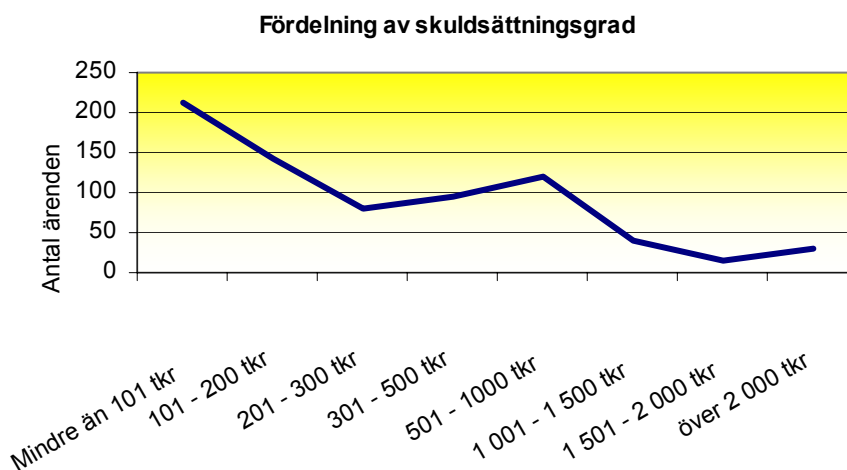
SKULDERNA

Den totala skuldbördan för en rådsökande/gäldenär var år 2003 i medeltal 607 000 kronor. Medianvärdet var 220 000 kronor.

En jämförelse med tidigare års statistik visar på att en ökning av storleken på skuldsättningen hos de rådsökande skett de senaste åren. År 2002 var skuldbördan i medeltal 682 000 kronor och medianvärdet var 210 000 kronor. För år 2001 var skuldbördan i medeltal ca 450 000 kronor. Medianvärdet var 190 000 kronor. För år 2000 var motsvarande siffror 366 000 kronor respektive 171 000 kronor.

Nästan 60% av de rådsökande år 2003 hade en skuldbörda som var 300 000 kronor eller mindre, men en så stor grupp som 11% hade en skuldbörda på en miljon kronor eller mer.

I medeltal hade man 8 olika fordringsägare.

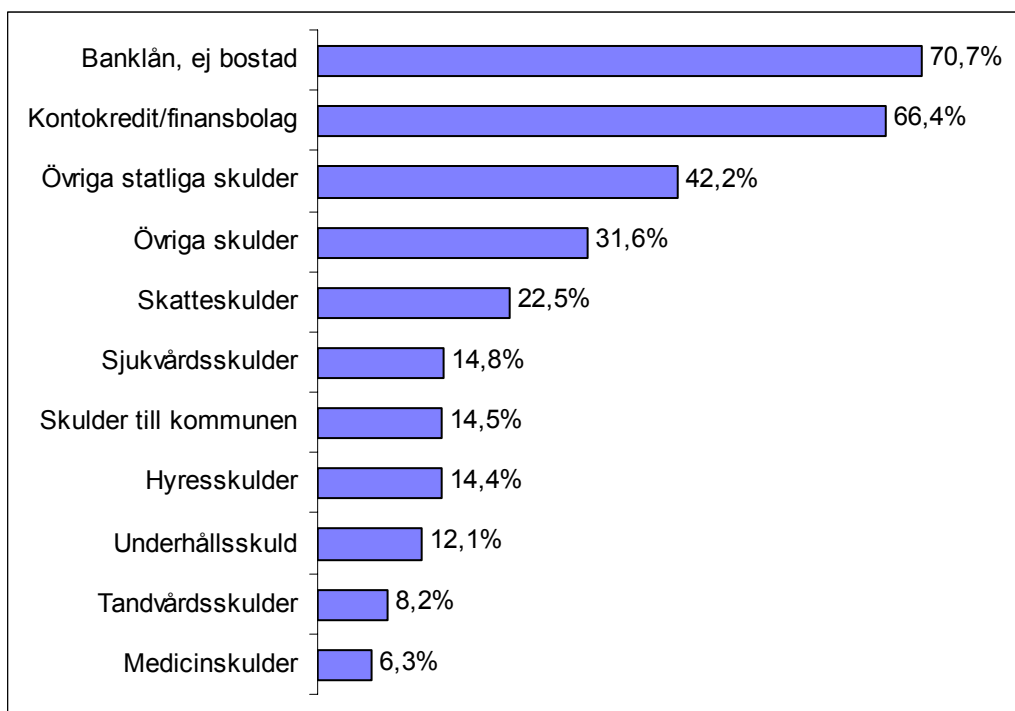
SKULDBÖRDA I FÖRHÅLLANDE TILL BETALNINGSFÖRMÅGA

Medelinkomsten för de rådsökande var låg. Närmare 80% hade ett betalningsutrymme som understeg 2 000 kronor per månad och nästan hälften av de rådsökande saknade helt betalningsutrymme.

Siffrorna visar på omfattningen av överskuldsättningen. Vid en årsränta på 6-8% skulle det krävas en betalningsförmåga på uppåt 2 000 kronor per månad eller mer för att enbart täcka räntekostnaderna och få skulderna att sluta växa. Det är dessutom vanligt att räntorna är betydligt högre för flera typer av lån. Många av de rådsökande har krediter som fortfarande har över 30% effektiv ränta, trots att ränteläget för till exempel banklån nu ligger på en mycket låg nivå.

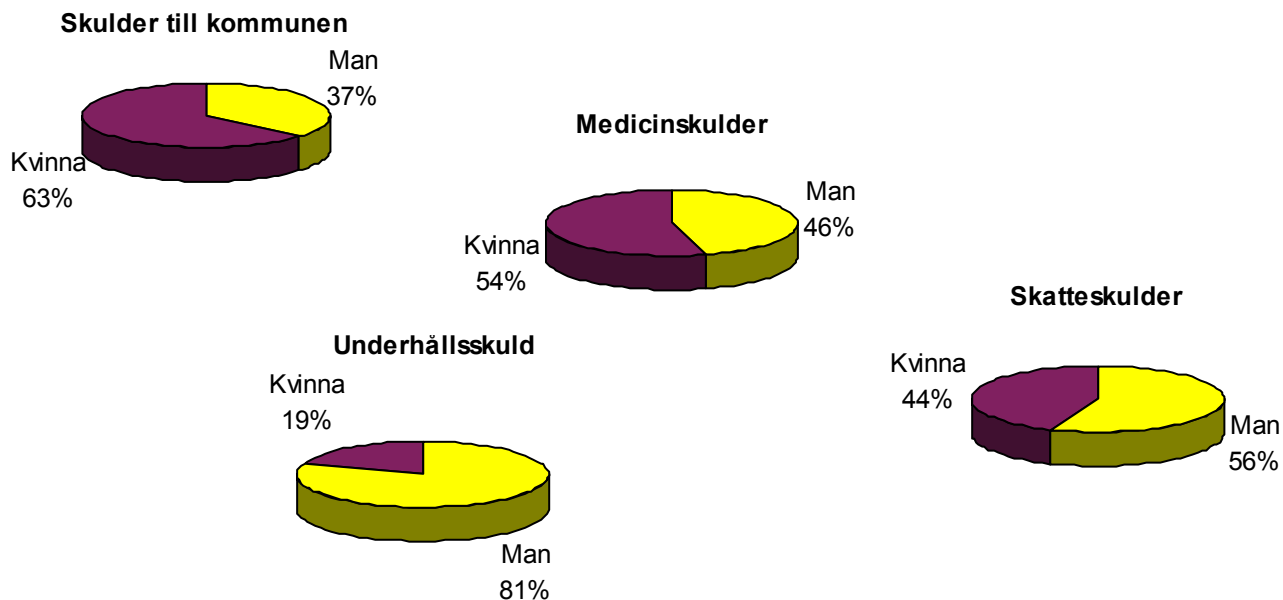
TYP AV SKULD

De mest frekventa skulderna år 2003 var banklån (förekom i 71% av ärendena) och kontokredit/finansbolagslån (66%). Även andra skulder förekom i stor omfattning t.ex. skatteskulder 23%, övriga statliga skulder 42%, sjukvårdsskulder 15%, skulder till kommunen 15%, hyresskulder 14% och underhållsskulder 12%.

SKULDTYP OCH KÖN

När det gäller typ av skuldsättning och kön kunde man se en skillnad mellan män och kvinnor för vissa skuldtyper. Män hade oftare skatteskulder och underhållsskulder. Kvinnor hade oftare skulder till kommunen.

Tidigare år har kvinnor enligt statistiken även oftare haft skulder för medicin än männen. År 2001 hade 59% av kvinnorna denna typ av skuld och 41% av männen. Denna skillnad har jämnats ut enligt 2003 års statistik.

SKULD EFTER NÄRINGSVERKSAMHET

I 17% av ärendena fanns det skulder efter näringsverksamhet.

SKULD EFTER AVYTTRAD BOSTAD

I 9% av ärendena fanns skulder efter avyttrad bostad.

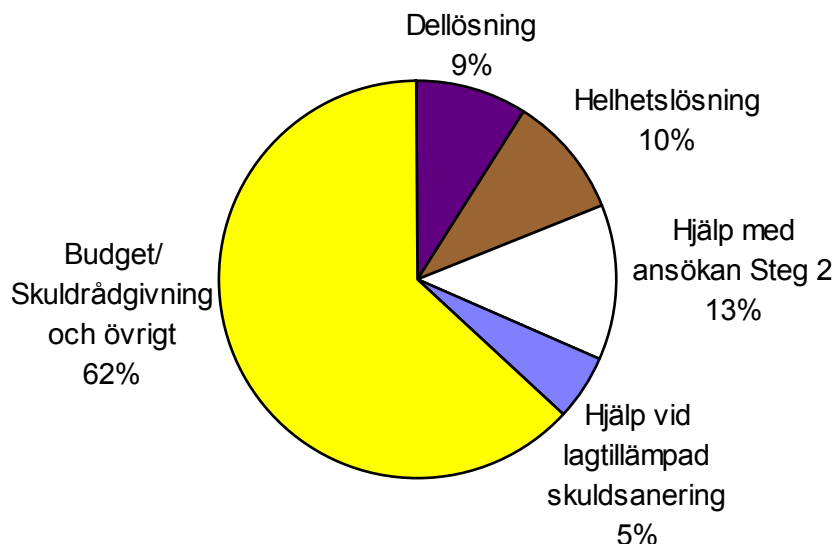
SKULDER FÖRENADE MED BORGEN OCH SOLIDARISKT ANSVAR

I 7% av ärendena förekom skulder där den sökande hade borgensmän inblandade. I 3% av ärendena var den sökande själv borgensman för en annan persons lån.

I 13% av ärendena förekom lån som var tagna med solidariskt ansvar.

AVSLUTNINGSORSAK

I 19% av de avslutade ärendena hade man kommit fram till en frivillig överenskommelse med fordringsägarna i form av en dellösning (9%) eller helhetslösning (10%). En dellösning definieras som en frivillig uppgörelse av mer tillfälligt slag och en helhetslösning som en frivillig betalningsuppgörelse mellan den sökande och samtliga fordringsägare med syfte att betalningsproblemen skall upphöra.

De helhetslösningar som hade nåtts hade i närmare hälften av ärendena bestått i en nedskrivning av skulderna med en betalningsplan. I 22% av ärendena hade man kommit överens om nya villkor för betalningen. Det kunde till exempel vara en sänkning av räntan. I 27% lyckades man med ett engångsackord och i 4% med en total avskrivning av skulderna.

I ca en femtedel av ärendena hos budget- och skuldrådgivarna nåddes alltså en uppgörelse med fordringsägarna och 13% av ärendena resulterade i hjälp med en formell ansökan om skuldsanering enligt skuldsaneringslagen.

Ungefär hälften av de personer som sökt skuldsanering enligt lag beviljades också detta medan hälften fick avslag. Det finns dock siffror från Skatteverket som visar att de personer som fått hjälp med sin ansökan av en budget- och skuldrådgivare i större utsträckning beviljades skuldsanering än de som ansökt på egen hand.

ÖVRIGT – STÖD OCH HJÄLP

I drygt 60% av de avslutade ärendena har budget- och skuldrådgivningen inneburit något annat än en förhandlingslösning eller skuldsaneringsansökan.

Arbetet med budget- och skuldrådgivning kan indelas i en utredningsfas och en förhandlingsfas.

Utredningsfasen kan ofta innebära ett omfattande arbete och stöd för de skuldsatta. Först när denna del av rådgivningsprocessen är klar kan man gå vidare till förhandlingsfasen och försöka nå fungerande ekonomiska uppgörelser med fordringsägarna.

Många som vänder sig till budget- och skuldrådgivningen behöver ett stort stöd för att orka reda ut det kaos som uppstått. De flesta som vänder sig till rådgivningen har skulder och gemensamt för de flesta är att de borde kommit mycket tidigare, men många har en stark känsla av skam och drar sig i det längsta för att söka hjälp. Våldigt många känner en stor osäkerhet inför kontakten med fordringsägarna.

Arbetet under utredningsfasen kan innebära:

Utredning av inkomster och utgifter och sammanställning av samtliga skulder, kontakt med fordringsägare och kronofogdemyndigheten, hjälp med korrigerering av förbehållsbelopp. Hjälp att söka rätt bidrag (försörjningsstöd, bostadsbidrag, underhåll m.m.) eller ansökan om fonder. Hjälp med överklagande av myndighetsbeslut. Hjälp att skaffa advokat vid tex. tvistiga fordringar. Hjälp med att stoppa pågående skuldsättning. Hjälp med omprövning av skönstaxeringar. Hjälp med hänvisning till missbruksvård (alkohol, narkotika eller spel) eller kontakt med psykiatrisk vård.

Det är alltså inte alltid ett rådgivningsarbete kan leda fram till en skulduppställning. Ofta är det mycket annat som måste lösas först.

I ungefär en fjärdedel av ärendena avbröts rådgivningen av de rådsökande. Ungefär lika stor del (19%) av de nya ärendena bestod av ärenden som varit aktuella tidigare. Detta visar på att budget- och skuldrådgivning ofta kan vara en process som tar tid. Tid som den rådsökande kan behöva för att förändra synen på sina ekonomiska problem. Ibland måste andra livsproblem lösas innan den skuldsatte kan ta itu med de ekonomiska problemen. Ibland visar det sig att det är precis tvärtom. Att få ordning och struktur på ekonomin kan ge en starkare självkänsla och ett lugn som ger personen kraft att även ta tag i andra problem.

I en rapport ("*Hellre brödlös än rådlös*" forskningsrapport 2003:1, FoU Nordväst) har Sven Trygged gjort en beskrivning av budget- och skuldrådgivningsarbetet och skapat en modell som kan innefattas i begreppet *counselling*. Budget- och skuldrådgivning kan beskrivas som en stödjande vägledning (*counselling*) som är både handlingsinriktad och socialt stödjande. Det är en direkt metod med fokus på kommunikationen mellan den rådsökande och rådgivaren. Metoden är skenbart enkel men innebär mer än bara rådgivning och de rådsökande finns i spannet mellan behov av enkel upplysning och en krisartad livssituation. Det finns dock en gräns för innebörden av budget- och skuldrådgivningsarbetet. Det innebär inte en behandling eller terapi.

Även FoU Skåne har skrivit en rapport om budget- och skuldrådgivningens innehåll, "*Rådgivning i förändring. Om budget- och skuldrådgivningens villkor, former och värde*", skriftserie 2004:4, FoU Skåne.

Jämförelse mellan budget- och skuldrådgivningsärenden i Stockholms stad och Konsumentverkets ärendestatistik för landet.

Konsumentverkets rapport Kommunal budget- och skuldrådgivning 2003 (PM 2004:09) för år 2003 bygger på statistik från 105 av landets kommuner. Antalet avslutade budget- och skuldrådgivningsärenden uppgick till 6 600 ärenden.

Underlaget för statistikberäkningarna i Stockholms stad består av 1 401 ärenden som var aktuella under 2003, varav 889 avslutade ärenden.

Det man ser vid en jämförelse är en väldig samstämmighet mellan uppgifterna från kommunerna i landet och från Stockholms stad.

Enligt Konsumentverkets rapport var det ungefär lika många män som kvinnor, som sökte rådgivning. De flesta var i åldern 40-50 år och det var relativt få yngre personer bland de rådsökande. Samma bild ger Stockholms statistik. Inkomst, betalningsutrymme, skuldbördans storlek var också ungefär lika när man jämför Stockholm och landet.

De flesta rådsökande bodde i hyresrätt, enligt både Konsumentverkets och vår rapport. Konsumentverket påpekar dock att det fanns stora regionala skillnader.

De bägge statistikrapporterna ger alltså en samstämmig bild av de rådsökande och av de problemställningar som de kommunala budget- och skuldrådgivarna ställs inför. Den bild av de rådsökande som ges har också varit väldigt lik under de år som ärendestatistik har förts.

NÅGRA SKILLNADER

I statistiken för budget- och skuldrådgivningsärenden i Stockholms stad för år 2003 ser vi dock vissa skillnader i jämförelser med Konsumentverkets statistik.

I Stockholms stad var andelen personer som saknade eget kontrakt på sin bostad betydligt högre (21%) än i statistiken för landet (7%).

Andelen personer som hade pension/sjukersättning som främsta inkomstkälla var högre i Stockholms stad i jämförelse med landet. I Stockholms stad var det 43% som hade sin huvudinkomst av pension eller sjukersättning och 39% som hade inkomst av lön. I den samlade ärendestatistiken för landet hade 51% inkomst av lön och 25% inkomst av pension/sjukersättning.

I landet var den genomsnittliga siffran 5,5% för personer som uppbar försörjningsstöd helt eller delvis. Andelen sökande med försörjningsstöd var högre i Stockholms stad, nämligen 9,8%.

Dessa siffror ger alltså en bild av rådsökande i Stockholms stad med mer komplexa problem än för landet i stort.

Väntetiderna för att få komma till budget- och skuldrådgivningen var också, som tidigare nämnts, längre i Stockholm än för medeltalet för landets kommuner.

Just väntetiderna och möjligheten att ha tillgång till kvalificerad budget- och skuldrådgivning är något som Riksdagen revisorer tagit upp ur rättsäkerhetssynpunkt, liksom skuldsaneringsutredningen. Även Konsumentverket poängterar detta i sin rapport över ärendestatistik för år 2003, under rubriken ”Alla som behöver det ska få hjälp” (sid. 19-20):

”En kommunal budget- och skuldrådgivning där rådgivarna har nödvändiga kunskaper inom området kan ge många människor en möjlighet att rehabiliteras ekonomiskt. Deras uppgift är att bryta passivitet, visa på handlingsalternativ och verka för radsökandes möjligheter att framöver leva ett ekonomiskt självständigt liv, vilket inte bara är önskvärt sett från den enskildes perspektiv utan även från ett samhällsekonomiskt perspektiv. En fungerande kommunal verksamhet har för många visat sig vara en nödvändig förutsättning för att reellt kunna få tillgång till skuldsanering enligt lag. Skuldsaneringsprocessen kräver en aktiv medverkan av den skuldsatte vilket många inte klarar av utan stödet och kompetensen hos en kommunal budget- och skuldrådgivare.

Slutligen kan således konstateras att det är angeläget att alla medborgare som är i behov av budget- och skuldrådgivning också kan få tillgång till det oavsett kommuntillhörighet.”

Likheter och skillnader i budget- och skuldrådgivningsärenden i olika stadsdelsförvaltningar samt Enheten för Hemlösa, socialtjänstförvaltningen

Den samlade ärendestatistiken för Stockholms stad visar i stort sett samstämmighet med statistiken för landet. Det samma gäller för de olika stadsdelarna i Stockholm. Men liksom det fanns regionala skillnader i landet fanns det också vissa skillnader mellan stadsdelarna, beroende på befolkningsstrukturella skillnader. Det kan vara fråga om könsfördelning, andel ensamstående, ålder och boendeform.

Ett samband som man kan se gäller framför allt några innerstadsdistrikt där de radsökande var fler äldre, ensamstående män som saknade eget boende.

ENHETEN FÖR HEMLÖSA

Enheten för hemlösa visade inte oväntat på radsökande till budget- och skuldrådgivningen, som på flera sätt skiljde sig från medelvärdena för staden.

De flesta radsökande var män (62%), åldersnivån var något högre, de flesta var mellan 50-60 år. Samtliga var ensamstående och de saknade eget boende (93%).

RINKEBY

Bland stadsdelarna kan vi se att Rinkeby är en stadsdel där den typiske radsökanden på flera sätt skiljde sig från stadens medelvärden.

Av de radsökande hade betydligt fler arbete, än genomsnittet för staden. Mer än hälften av de radsökande (55%) i Rinkeby hade huvudsaklig inkomst av arbete. Det var fler som var sammanboende (40%) och fler som hade hemmavarande barn (40%). (Motsvarande siffror för staden var 22% sammanboende och 24% med hemmavarande barn.)

Trots att så många hade inkomst av arbete saknade de flesta (85%) radsökande i Rinkeby helt betalningsutrymme. Detta beror bland annat på att medellönen var betydligt lägre (11 700 kronor brutto per månad) än för staden (13 000 kronor).

Skuldbilden för de rådsökande i Rinkeby skiljde sig också från medelvärdena i Stockholms stad och i landet. Det var fler av de sökande i Rinkeby som hade banklån och finansbolagslån, men de hade i mindre omfattning statliga skulder.

Budget- och skuldrådgivningen i Rinkeby krävde fler besök än genomsnittet. Framförallt var det betydligt fler ärenden med mer än sju besök. Det var betydligt färre som avbröt rådgivningen i Rinkeby.

Reflektioner

Utifrån årets arbete och vår senaste statistik gör vi två reflektioner.

Den ena är att vi har en klar bild av de rådsökande och deras behov. Detta har vi nytta av i utvecklingen av budget- och skuldrådgivningsarbetet.

Den andra är att budget- och skuldrådgivare, som numer ses som ett egen yrkesgrupp med en utvecklad metod, ännu inte finns i tillräcklig omfattning i förhållande till medborgarnas efterfrågan.

DEN TYPISKE RÅDSÖKANDE

Årets statistik visar en bild av den typiske rådsökande som är sig lik under de år som vi fört statistik. Det är en medelålders person, lika ofta man som kvinna med en stor skuldbörda och låg inkomst som ger ett mycket litet eller snarast inget betalningsutrymme alls för skulder. Inkomsten består ofta av en låg pension eller sjukersättning.

KNAPPA RESURSER FÖR BUDGET- OCH SKULDRÅDGIVNINGEN

Den kommunala budget- och skuldrådgivningen har utvecklats under många år och budget- och skuldrådgivare är nu etablerat som ett eget yrke. Flera forskare har under senare år uppmärksammat den kommunala budget- och skuldrådgivningen.

Budget- och skuldrådgivning ses alltmer som en viktig del i ett rehabiliterande socialt arbete. Det kan gälla personer som skall komma tillbaka till arbetslivet efter sjukdom, ofta psykiska problem, missbruk, arbetslöshet eller konkurs. Ofta krävs ett samarbete mellan budget- och skuldrådgivningen och socialtjänst och psykiatri.

De resurser som Stockholms stad satsar på budget- och skuldrådgivning är knappa i förhållande till efterfrågan. De senaste åren har till och med en minskning av resurserna skett. Detta visar sig i långa köer till budget- och skuldrådgivningen i flera stadsdelar i Stockholms stad, betydligt längre än i flertalet kommuner i landet.

Marie Råby och Gunhild Wasstorp Villarreal, oktober 2004

Frågor angående rapporten besvaras av:

Marie Råby tel: 08-508 25 455

E-post: marie.raby@sot.stockholm.se

och

Gunhild Wasstorp Villarreal tel: 08-508 25 452

E-post: gunhild.wasstorp@sot.stockholm.se

Skuldrådgivningskonsulterna

Socialtjänstförvaltningen

106 64 STOCKHOLM

Referenser

Kommunal budget- och skuldrådgivning år 2003, PM 2004:09, Konsumentverket/KO

En samordnad uppföljning av skuldsaneringsprocessen, PM 2003:26, Konsumentverket/KO

Hellre brödlös än rådlös, Sven Trygged, Forskningsrapport 2003:1, FoU Nordväst

Rådgivning i förändring. Om budget- och skuldrådgivningens villkor, former och värde, Skriftserie 2004:4, FoU Skåne

Ekonomiskt utsatta barn, Ds 2004:41, Socialdepartementet

Nödvändighetens pris. Konsumtion och knapphet bland barnfamiljer, Torbjörn Hjort, Lunds universitet, 2004

Budget- och Skuldrådgivningen i Stockholms stad år 2000, Skuldrådgivningskonsulterna

Budget- och Skuldrådgivningen i Stockholms stad år 2001, Skuldrådgivningskonsulterna